

Dawid Kościewicz

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

IDEA SOLIDARNOŚCI I RÓWNOŚCI SPOŁECZNEJ JAKO PODSTAWA SZWEDZKIEGO MODELU PAŃSTWA DOBROBYTU – NA PRZYKŁADZIE SYSTEMU EMERYTALNEGO I RYNKU PRACY

Streszczenie: Artykuł prezentuje kluczowe wartości szwedzkiego modelu państwa dobrobytu: solidarność i równość, na przykładach ubezpieczeń społecznych, opodatkowania i polityki rynku pracy. Szwedzkie państwo dobrobytu jest także porównane z innymi „gospodarkami dobrobytu” w ich obciążeniach fiskalnych, tuż przed globalnym kryzysem finansowym. Artykuł kończy się konkluzją, iż szwedzki model państwa dobrobytu jest sukcesywną i stabilną realizacją najważniejszych celów i wartości koncepcji *folkhemmet*, opartej na solidarności i równości społecznej.

Słowa kluczowe: państwo dobrobytu, Szwecja, rynek pracy, system emerytalny.

1. Geneza wartości modelu szwedzkiego

Wśród różnych koncepcji ustroju państwa do systemowo narzuconych sobie zadań wielu współczesnych systemów gospodarczych należy zapewnienie wszystkim swoim obywatelom życia w warunkach bezpieczeństwa socjalnego. Państwa, które do zadań swojego funkcjonowania zaliczają ten cel, nazywamy „państwami dobrobytu” (*welfarestates*). W latach następujących po drugiej wojnie światowej miała miejsce prawdziwa ekspansja modelu państwa dobrobytu w rozwiniętych systemach gospodarczych Europy, przy czym dominującym trendem we wszystkich tych krajach, niezależnie od ekonomicznej i politycznej specyfiki, było dywersyfikowanie i rozszerzanie zakresu ubezpieczeń społecznych¹.

Początków koncepcji szwedzkiego modelu państwa dobrobytu należy szukać w idei *folkhemmet* („dom ludu”) będącej w XX wieku popularnym wśród szwedzkich intelektualistów kompromisem pomiędzy socjalizmem a modelem gospodarki rynkowej². Protoplastą tej koncepcji był R. Kjellen, jednak prawdziwą popularność

¹ S. Marciniak, *Współczesne systemy gospodarcze*, [w:] *Makro- i mikroekonomia. Podstawowe problemy*, S. Marciniak (red.), Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005, s. 66.

² J. Czech-Rogosz, S. Czech, *Wybrane modele gospodarki rynkowej*, [w:] *Systemy gospodarcze. Zagadnienia teoretyczne*, S. Swadźba (red.), Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice 2009, s. 101.

uzyskała ona po jej przyjęciu i rozpropagowaniu przez wielu znanych i wpływowych szwedzkich uczonych i polityków, takich jak: E. Wigforss³, T. Erlander, P.A. Hansson, O. Palme. Podstawowy cel wypływający z założeń *folkhemmet* to dążenie do przewyciężenia podziałów klasowych oraz zbudowania społeczeństwa opartego na takich wartościach, jak: solidarność, humanitaryzm, sprawiedliwość i racjonalizm. Praktyczna realizacja tych koncepcji była możliwa do przeprowadzenia po wygraniu przez szwedzką partię socjaldemokratyczną, inspirowaną koncepcją *folkhemmet*, wyborów parlamentarnych w roku 1932. Były to początki budowy szwedzkiego modelu państwa dobrobytu, poczynając od stworzenia ram prawnych i instytucjonalnych dla realizacji budowy społeczeństwa opartego na równości i solidarności.

Nie można jednak twierdzić, iż szwedzki model państwa dobrobytu wyewoluował wyłącznie z koncepcji opracowanych w wieku XX. Jest on w dużej mierze uwarunkowany szwedzką kulturą narodową i narodowym charakterem Szwedów, które od początków istnienia niezależnego narodu szwedzkiego, pod wpływem uwarunkowań geograficznych, politycznych, społecznych i ekonomicznych, stworzyły model społeczno-kulturowy umożliwiający społeczną akceptację i budowę systemu zwanego szwedzkim modelem państwa dobrobytu. Specyfika szwedzkiego feudalizmu sprawiała, iż w odróżnieniu od większości państw Europy ludność wiejska cieszyła się wolnością osobistą, nieznaną była żadna forma pańszczyzny, jedyną formą obciążeń były podatki i czynsze⁴. Szwedzcy wolni chłopci przez całą historię swego narodu odgrywali kluczową rolę w społeczeństwie, mając bardzo duże uprawnienia w kwestii samostanowienia lokalnych samorządów, a także nacisku na wąską grupę rządzącej arystokracji i dość nielicznej szwedzkiej szlachty przez silną chłopską piechotę stanowiącą przez wieki trzon armii. Na współczesny charakter szwedzkiego społeczeństwa wyraźny wpływ miało to, iż aż do wieku XIX w Szwecji nie istniały większe miasta (stołeczny Sztokholm nie liczył więcej niż kilkanaście tysięcy mieszkańców), nieliczne mieszczaństwo miało charakter napływowy (było w zasadzie niemieckojęzyczne), a podstawową jednostką społeczno-ekonomiczną była gmina wiejska zamieszkała przez wolnych chłopów, poczuwających się do wzajemnej równości i odpowiedzialności za innych członków gminy.

Jeszcze przed reformacją wiejskie parafie kontrolowały swoich kapłanów, oceniając jakość ich posługi i życie moralne. Przełomowa była reforma z roku 1527, kiedy wprowadzono luteranizm, a majątki kościelne sekularyzowano. Główną myślą przewodnią nauk kaznodziei szwedzkiego protestantyzmu było bezwzględne posłu-

³ Więcej o doniosłej roli E. Wigforssa w budowie podstaw teoretycznych modelu dobrobytu w: S. Czech, *Polityka gospodarcza jako sztuka wyboru. Wkład Ernsta Wigforssa w formowanie szwedzkiego modelu państwa dobrobytu*, [w:] *Dokonania współczesnej myśli ekonomicznej – znaczenie kategorii wyboru w teoriach ekonomicznych i praktyce gospodarczej*, U. Zagóra-Jonszta (red.), Akademia Ekonomiczna w Katowicach, Katowice 2010.

⁴ Ch. Hampden-Turner, A. Trompenaars, *Siedem kultur kapitalizmu. USA, Japonia, Francja, Wielka Brytania, Szwecja, Holandia*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2006, s. 248.

szeństwo prawu i władzy, a jednocześnie za główny moralitet podawali oni biblijną księgę „Mądrość Syracha”, zalecającą mądrość i rozwagę, bogobojność, cierpliwość, skromność, życzliwość, pokorę, wolność, niezależność, a nawet okazywanie powściągliwości przy kontaktach z przyjaciółmi⁵. Tak zbudowana etyka szwedzkiego protestantyzmu budowała szwedzki charakter kultury przez kolejne trzy wieki, a nawet, pomimo współczesnych zmian w religijności i postawie wobec życia, wciąż odciska piętno na preferowanych publicznie relacjach społecznych. Szwedzkie społeczeństwo przez wieki wypracowało swego rodzaju „indywidualizm uspołeczniony”, który pozwala na każdą formę wyrażania własnej tożsamości (zwyczaje, ubiór, zainteresowania, poglądy), która nie godzi w życie społeczne i zawodowe przez dezorganizację lub przemoc. Podstawową komórką w szwedzkim społeczeństwie jest jednostka, nie rodzina, co jest bardzo charakterystyczne dla budowy szwedzkiego modelu polityki społecznej.

Dopiero jednak wiek XX przyniósł uwarunkowania polityczno-ekonomiczne (w wymiarze zarówno lokalnym, jak i globalnym) prowadzące do utworzenia instytucjonalnych podstaw tego, co dziś określamy mianem szwedzkiego modelu państwa dobrobytu. Najwcześniejszą historycznie podstawą instytucjonalnej budowy szwedzkiego modelu państwa dobrobytu jest program rozwiązań gospodarczych pochodzący z roku 1951, którego autorami są dwaj szwedzcy ekonomiści: G. Rehn i R. Meidner. W swojej publikacji *Ruch związkowy i pełne zatrudnienie* zaprezentowali własną wizję państwa dobrobytu, w której podkreślili, iż państwo, które chce realizować ten model, musi stosować politykę opartą na czterech założeniach, takich jak⁶: pełne zatrudnienie, stabilne ceny, wzrost gospodarczy, równość społeczna. Cele wymienione w programie Rehna i Meidnera państwo miało realizować za pomocą politycznych narzędzi: solidarnej polityki płacowej, restrykcyjnej polityki gospodarczej, aktywnej polityki rynku pracy oraz subsydiowania zatrudnienia. Model ten, nazywany od nazwisk twórców modelem Rehna i Meidnera, tylko w części jest zgodny z Keynesowskim modelem interwencjonizmu państwowego. Wysokie obciążenia podatkowe, zgodne z założeniem restrykcyjnej polityki gospodarczej, mają za zadanie ograniczać wymiar popytu konsumpcyjnego społeczeństwa oraz wydatki firm na inwestycje, przez co rynek nie ma możliwości nieograniczonego rozwoju – jest to swego rodzaju „chłodzenie” rynku i łagodzenie cykli koniunkturalnych. Środki, które państwo w ten sposób uzyskuje z podatków, przeznaczają na finansowanie pełnego zatrudnienia, subsydiując miejsca pracy oraz przez realizowanie programów aktywizowania osób bezrobotnych lub o niskich kwalifikacjach. Różne programy społeczne⁷ realizowane według koncepcji zaspokojenia czterech wymienionych wyżej założeń są kwintesencją modelu realizowania koncepcji *folkhemmet*.

⁵ E. Lewandowski, *Pejzaż etniczny Europy*, Warszawskie Wydawnictwo Literackie MUZA SA, Warszawa 2004, s. 112 -116.

⁶ J. Czech-Rogosz, S. Czech, wyd. cyt., s. 103.

⁷ Więcej o szwedzkich programach aktywnego rynku pracy: <http://www.ifs.org.uk/wps/wp0201.pdf> (12.07.12).

Wysoka progresja podatkowa w założeniu miała nie tylko zapewnić niską dysproporcję dochodów i niwelować różnice społeczne, ale także ograniczać inflację. Podsumowując zasady wynikające z teorii modelu Rehna-Meidnera, można stwierdzić, iż całokształt postulowanych działań politycznych i ekonomicznych zmierzać powinien do realizacji w społeczeństwie dwóch kluczowych aspektów: równości wszystkich obywateli w dostępie do świadczeń modelu dobrobytu oraz solidarnego utrzymania przez podatników jego instytucji przez progresywny system podatkowy.

Należy podkreślić, iż koncepcja *folkhemmet*, chociaż jest specyficzna dla społeczeństwa szwedzkiego, wypływa z uwarunkowań społecznych i historycznych, które były wspólne państwu nordyckim (Danii, Finlandii, Islandii, Norwegii i Szwecji), swego czasu zjednoczonym pod jednym berłem monarchy Unii Kalmarskiej. Nie jest oczywiście przypadkiem, iż wszystkie państwa regionu nordyckiego realizują koncepcję „państwa dobrobytu”, a w swojej polityce społecznej powołują się na spuściznę E. Wigforssa. Z drugiej jednak strony zarówno Islandia, jak i Finlandia prowadzą politykę gospodarczą bardzo różną w swych fiskalnych i monetarnych aspektach od klasycznie rozumianego „nordyckiego modelu państwa dobrobytu”. Można więc przyjąć, iż o ile model dobrobytu jest koncepcją bardzo bliską wszystkim krajom nordyckim, o tyle pełny wysiłek w urzeczywistnienie koncepcji *folkhemmet* w wymiarze ekonomicznym podjęła tylko Szwecja.

Nie wnikając dokładnie w genezę wartości szwedzkiego modelu dobrobytu w całej rozciągłości dziejowej i we wszystkich jego wymiarach, należy podkreślić niekwestionowaną obecność zasad dążenia do równości i solidarności przy projektowaniu i realizacji szwedzkiej polityki społecznej. Poniżej zostanie omówiona ewolucja państwowego systemu ubezpieczeń społecznych oraz polityki rynku pracy ze wskazaniem elementów odpowiadających realizacji postulatów solidarności i równości społecznej.

2. Ewolucja szwedzkiego systemu emerytalnego

Dla zarysowania obrazu realizacji koncepcji solidarności w szwedzkiej polityce społecznej wartościowym elementem jest przedstawienie specyfiki uwarunkowań i przemian systemu ubezpieczeń emerytalnych, który z oczywistych powodów należy do kluczowych wyznaczników poziomu świadczeń państwa dobrobytu. Omówienie jest oparte zasadniczo na studium przypadku, jakie przedstawił M. Żukowski⁸, rozpatrując szwedzką reformę emerytalną na tle reformy systemu polskiego. Autor artykułu zwrócił uwagę na aspekty, które podkreślają fakt realizacji zasad równości i solidarności przy projektowaniu i wdrażaniu reformy systemu emerytalnego.

W państwie szwedzkim proces industrializacji, będący ważnym katalizatorem tworzenia się publicznego systemu emerytalnego, miał miejsce dużo później aniżeli

⁸ M. Żukowski, *Reformy emerytalne w Europie*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2006, s. 93-101.

w innych państwach Europy Zachodniej, jak Wielka Brytania czy Niemcy. Wprowadzenie pierwszego powszechnego systemu emerytalno-rentowego miało miejsce dość wcześnie jak na warunki rozwoju społeczeństwa socjalnego w Europie, bo już w 1913 r. Był to pierwszy w świecie system emerytalny obejmujący właściwie niemal wszystkich obywateli w wieku produkcyjnym zdolnych do pracy, bez względu na wykonywany przez nich zawód czy osiągnięte przez nich dochody. Wyjątkiem od reguły było objęcie osobnym systemem środowiska pracowników sektora finansowanego przez budżet państwa. Powszechny, uniwersalny system emerytalny został wprowadzony na mocy ustawy szwedzkiego parlamentu z roku 1946. Zlikwidowano wtedy wyraźnie wyodrębnione z dochodów składki emerytalne (a zastąpiono je ogólnie naliczanym podatkiem), natomiast sama emerytura stała się świadczeniem przysługującym ze względu na samo posiadanie obywatelstwa, co można uznać za najwyższy możliwy stopień realizacji postulatu równości w dostępie do gwarantowanej emerytury.

Rok 1959 był rokiem najostrzejszej batalii politycznej w dziejach powojennego państwa szwedzkiego ze względu na uchwalenie wielce kontrowersyjnej ustawy wprowadzającej nowy system emerytalny o charakterze częściowo kapitałowym – łączący wysokość świadczeń emerytalnych z wysokością dotychczasowego wynagrodzenia (system ATP). System ten przetrwał do jego zasadniczej reformy w roku 1999, stanowiąc do tego czasu powszechnie przytaczany w tworzeniu krajowej polityki społecznej innych państw model skutecznego systemu zaopatrzeniowego, opartego na systemie powszechnych jednolitych emerytur (do których uprawnienia mieli wszyscy zamieszkali na terenie państwa szwedzkiego), wspieranego publicznym systemem świadczeń emerytalnych o charakterze uzupełniającym, jak również różnego rodzaju świadczeniami dodatkowymi.

Jednym z powodów przyspieszenia prac nad zmianami systemu emerytalnego mogły być problemy z finansowaniem systemu socjalnego, gdyż w trudnych dla szwedzkiej gospodarki latach dziewięćdziesiątych wzrosły koszty utrzymania osób bezrobotnych – tylko w roku 1993 były one aż trzynastokrotnie wyższe od poziomu z roku 1974⁹, chociaż z czasem zaczęły spadać.

Mimo przedstawionych powyżej zalet, w latach osiemdziesiątych XX wieku uznano za konieczne przeprowadzenie zmian gwarantujących długookresową wypłacalność systemu, dostosowujących go także do zmieniających się w Szwecji uwarunkowań demograficznych i społecznych. Krytyka dotychczasowego systemu dotyczyła nadmiernego obciążania przyszłych pokoleń oraz zbyt redystrybucyjnego charakteru.

Polityczne spory i społeczne kontrowersje wobec kolejnych projektów wdrożenia reformy spowodowały wielokrotne odkładanie jej implementacji. Ostatecznie dopiero w czerwcu roku 1998 szwedzki parlament przyjął nowe regulacje, które z kolei weszły w życie w 1999 r., natomiast pierwsze świadczenia oparte na nowym

⁹ <http://www.issa.int/pdf/workshop/bruxelles06/2lundgren.pdf> (12.07.12).

systemie emerytalnym zostały wypłacone obywatelom w roku 2001. Współcześnie funkcjonujący system jest więc zasadniczo oparty na trzech elementach stanowiących różniące się proporcjonalnie części świadczeń każdego obywatela, takich jak: emerytura repartycyjna NDC, emerytura kapitałowa (zapewniana przez ubezpieczyciela sektora prywatnego), emerytura gwarantowana. Obecnie wiek emerytalny wynosi w Szwecji 67 lat. Czasem podnoszone są zarzuty, iż system emerytalny finansuje emerytury najbogatszych transferami ze składek od uboższych obywateli. Jest to jednak rozwiązanie raczej nieuniknione, równoważone bardzo wysokim opodatkowaniem osób najwyżej zarabiających.

Niezależnie od przeprowadzenia reformy system emerytalny wciąż ma na celu ochronę najuboższych przez zachowanie emerytury gwarantowanej. Jest ona wypłacana w przypadku zbyt niskich świadczeń z dwóch filarów podstawowych, przysługuje od 65 roku życia oraz jest uzależniona od liczby lat spędzonych w Szwecji, traktując 40 lat pobytu jako poziom, przy którym przysługuje najwyższy poziom emerytury gwarantowanej¹⁰. Całokształt obecnego systemu emerytalnego łączy nowoczesną strukturę świadczeń repartycyjnych z kapitałowymi, pozostawiając furtkę zabezpieczającą najuboższych (lub bezrobotnych) obywateli, zgodnie z zasadami solidarności społecznej. Oczywiście wysokość świadczeń może być bardzo odmienna dla osób w różnej sytuacji majątkowej i o różnej historii zawodowej, aczkolwiek zasada równości w aspekcie powszechnego dostępu do emerytur jest w pełni zachowana.

Oceniając szwedzką reformę systemu emerytalnego, należy podkreślić, iż długie lata konsultacji i zmiany projektów sprzyjały utworzeniu formy kompromisowej satysfakcjonującej zarówno wszystkie strony sceny politycznej, jak i obywateli kraju. Co więcej, dla pełnej akceptacji społecznej reformy projekt został poddany analizie, której wyniki zostały zaprezentowane opinii publicznej, co zwraca uwagę na troskę decydentów o możliwość wyrażenia swoich obaw i wątpliwości przez przedstawicieli wszystkich grup społecznych. Zasadniczo szwedzka reforma emerytalna jest z wielu względów traktowana jako wzorcowy przykład zrównoważenia adekwatności (bezpieczeństwa) świadczeń, wypłacalności wynikającej z bezpiecznej wydajności systemu oraz nowoczesności zastosowanych rozwiązań. Tabela 1 prezentuje stosunek szwedzkich wydatków na świadczenia społeczne do średniej UE, strefy euro oraz Francji, Niemiec i Wielkiej Brytanii. Dane pochodzą z roku 2009, nie są jeszcze obciążone potencjalnymi skutkami kryzysu dla państw UE i strefy euro (które mogłyby zaniżyć wielkości). Autor podkreśla, iż proporcjonalne różnice nie są wygórowane, a biorąc pod uwagę dochody z podatków, nie ma podstaw do formułowania wniosku, iż szwedzki system fiskalny jest bardziej obciążony wypłacaniem świadczeń niż pozostałe wysoko rozwinięte kraje UE, szczególnie że wydatki na obywatela były niższe niż we Francji.

¹⁰ K. Ostapski, *Ewolucja szwedzkiego państwa dobrobytu w latach 1989-2009*, praca doktorska [maszynopis niepublikowany], Uniwersytet Ekonomiczny, Wrocław 2011, s. 171.

Tabela 1. Świadczenia społeczne na osobę

Kraj/grupa krajów	Wydatki na świadczenia/liczba obywateli (w euro – ceny z 2000 r.)
UE-27	2,749.59
Strefa euro (17)	3,040.35
Niemcy	3,393.01
Francja	3,649.69
Wielka Brytania	2,609.229952 (model liberalny)
Szwecja	3,502.56

Źródło: opracowanie własne na podstawie: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=spr_exp_pens&lang=en (12.07.12).

Do charakterystycznych cech szwedzkiego państwa dobrobytu należy nacisk na egalitarność. Jest to realizowane dzięki wysokiemu poziomowi świadczeń społecznych oraz zapewnianiu obywatelom publicznych dóbr socjalnych. W ramach publicznych świadczeń obywatele mają dostęp do płatnych urlopów wychowawczych (i to niezależnie od płci¹¹), zasiłków na dzieci, ubezpieczeń od bezrobocia, ubezpieczeń chorobowych, świadczeń inwalidzkich oraz emerytur dla osób starszych¹². Pomijając zasiłki na dzieci, wymienione świadczenia mają charakter uzależniony bezpośrednio od dochodów obywatela, będąc formą rekompensaty określonej części utraconego dochodu, w przedziale 80-90%, do ustawowo ustalonej wysokości maksymalnych świadczeń zapewniającej pewną formę egalitaryzacji świadczeń publicznych przysługujących ofiarom bezrobocia, chorób, nieszczęść itp. Natomiast usługi świadczenia przez państwo dóbr publicznych dotyczą publicznej opieki nad dziećmi, usług darmowej edukacji aż po poziom studiów wyższych oraz wysokiej jakości opieki medycznej.

Główne źródła finansowania tego ogromnego (z perspektywy modelu gospodarki liberalno-indywidualistycznej) zakresu polityki społecznej pochodzą głównie z wysokich obciążeń podatkowych, szczególnie w formie bardzo wygórowanych podatków dochodowych, które fiskalnie zwiększają egalitaryzację społeczeństwa. Szwedzką gospodarkę cechuje wysoka progresja podatkowa, a jest faktem, iż progresja podatkowa nie tylko jest gwarantem stabilności modelu dobrobytu, ale również może być jego kluczowym uwarunkowaniem, gdyż historycznie najpierw wprowadzono progresywny system podatkowy, a później instytucje państwa dobrobytu¹³. Podstawowe stawki podatkowe nie są przesadnie wysokie, podatek dochodo-

¹¹ <http://www.sweden.se/eng/Home/Society/Equality/> (12.07.2012).

¹² B. Swedenborg, *Szwedzki model państwa opiekuńczego: wnioski z perspektywy amerykańsko-szwedzkiej*, [w:] *Wzrost gospodarczy czy bezpieczeństwo socjalne?*, W. Bieńkowski, M.J. Radło (red.), Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2010, s. 34.

¹³ M. Prasad, Y. Deng, *Taxation and the worlds of welfare*, "Socio-Economic Review" 2009, no 7(3).

wy jest również podatkiem lokalnym, gdyż wpływa bezpośrednio do budżetu gminy. Stawka podatkowa podatku dochodowego znajduje się w przedziale od 29 do 35% kwoty podlegającej rocznemu opodatkowaniu, jednak dla osób o dochodach powyżej 290 000 koron szwedzkich dolicza się dodatkowo podatek państwowy w wysokości 20-25%¹⁴. Inne stawki podatkowe to 28% dla osób prawnych i 30% od dochodu z dywidendy. Ponadto nie należy zapominać o kosztach ubezpieczenia, na którego pokrycie pracodawca musi odprowadzać ponad jedną trzecią podstawy opodatkowania. Ostatecznie więc należy podkreślić, iż realne dochody netto szwedzkich obywateli zwykle wynoszą mniej niż połowę (a dla „najbogatszych” mniej niż jedną czwartą) dochodu netto.

Zdaniem niektórych badaczy proces globalizacji gospodarki światowej nie tylko nie osłabił państwa dobrobytu, ale doprowadził wręcz do jego rozkwitu, co przejawia się tym, iż w „epoce globalizacji” (1980-2000) Szwecja należała obok Francji do krajów o największym wzroście wydatków publicznych na cele socjalne¹⁵. Choć globalizacja odegrała niewątpliwie pewną rolę w procesach deindustrializacji, wytworzeniu wysokiego bezrobocia oraz wzrastaniu nierówności dochodowych, to nie ma jednoznacznej oceny jej wpływu na kondycję państwa dobrobytu¹⁶. Przypadek Szwecji, której okres globalizacji przyniósł wzrost wydatków budżetowych, nie przynosi przekonujących dowodów na empiryczny związek między globalizacją a wzrostem obciążenia państwa modelem dobrobytu, gdyż nie można wykluczyć wielu innych czynników, którym podlegały także pozaeuropejskie systemy gospodarcze o innych modelach ekonomicznych¹⁷. Oczywiście w rozpatrywaniu modelu dobrobytu trzeba podkreślić, iż instytucjonalne możliwości budowy systemu państwa dobrobytu zależą od rozwoju społeczno-ekonomicznego danego społeczeństwa¹⁸, co można przyjąć za jeden z powodów obecnej nieprzystosowalności rozwiązań modelu dobrobytu w systemach gospodarczych wschodzących i rozwijających się. W tym kontekście należy też rozumieć rolę wartości i idei równości i solidarności społecznej: społeczeństwa, w których ceni się bardziej indywidualne prawo do gromadzenia kapitału oraz posiadania osobistego bogactwa, nie mają realnych szans na wprowadzenie instytucji redystrybucyjnego modelu dobrobytu.

Głównym źródłem budowy równości społeczeństwa jest wymiar i zakres świadczenia usług socjalnych przez podmioty sektora publicznego, co umożliwia świad-

¹⁴ http://stockholm.trade.gov.pl/pl/rynek/article/detail,142,Szwedzki_system_podatkowy.html (12.07.12).

¹⁵ V. Navarro, J. Schmitt, J. Astudillo, *Is globalisation undermining the welfare state?*, “Cambridge Journal of Economics” 2004, no 31.

¹⁶ D. Gatti, *Welfare states in hard times*, “Oxford Review of Economic Policy” 2006, no 22.

¹⁷ Więcej o hipotetycznym wpływie globalizacji na model dobrobytu: S. Czech, *Państwo dobrobytu a proces globalizacji gospodarczej*, [w:] *Ekonomia*, J. Sokołowski, M. Sosnowski, A. Żabiński (red.), Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Wrocław 2010.

¹⁸ S. Scarpa, *The scalar dimension of welfare state development: the case of Swedish and Finnish social assistance systems*, “Cambridge Journal of Regions, Economy and Society” (2009), no. 2(1).

czenie usług zdrowotnych i edukacyjnych na tych samym warunkach wszystkim obywatelom. Oczywiście osobną kwestią jest wysoki poziom tych usług, który należy do podstaw koncepcji ideowych modelu dobrobytu, co więcej, w odróżnieniu od wysokości wielu świadczeń zależnych – co zostało podkreślone, od stosunku wobec rynku pracy, wysoki poziom podstawowych aspektów opieki społecznej, zdrowotnej, edukacyjnej jest dostępny zawsze, dla każdego obywatela w tej samej (możliwie wysokiej jakościowo) formie. Z drugiej strony sektor publiczny jest w Szwecji ogromny i zatrudnia wysoki odsetek pracujących, niemniej wzrost zatrudnienia w sektorze publicznym należy do podstawowych (i często stosowanych) skutecznych form zwalczania kryzysu i osłabienia gospodarczego. Aktywna i instytucjonalnie rozbudowana polityka rynku pracy jest oczywiście typowa dla wszystkich modeli państwa dobrobytu (nawet liberalnych), stosunek między polityką rynku pracy a modelem dobrobytu zależy więc od kontekstu ekonomicznego i społecznego danej gospodarki narodowej¹⁹. Poniżej zostanie omówiona szwedzka polityka rynku pracy, z naciskiem na fakt realizowania zasad równości i solidarności społecznej.

3. Szwedzka polityka rynku pracy

Cechą współczesnego szwedzkiego modelu państwa dobrobytu jest występowanie w przestrzeni rynku pracy silnych i licznych związków zawodowych, czego podkreśleniem jest fakt, iż do związków należy ponad 80% szwedzkich pracowników²⁰. Rynek pracy²¹ cechują wysoki stopień regulacji i szerokie prawa pracownicze, nawet z takimi pomysłami, jak prawo do strajku w obronie pracowników innej firmy, co umożliwia pracownikom danej branży aktywne okazanie solidarności z pracownikami innych przedsiębiorstw. Kluczowym instrumentem szwedzkiego rynku pracy jest program nazywany ALMP (*Active Labor Market Policy* – aktywna polityka rynku pracy), który oczywiście merytorycznie pokrywa się z założeniami aktywnej polityki rynku pracy w innych krajach europejskich, jednak w warunkach politycznych i ideologicznych społeczeństwa dobrobytu jest realizowany z dużo większą intensywnością i konsekwencją. Do najważniejszych elementów tej polityki należą szkolenia bezrobotnych i dotowane zatrudnienie. Spośród licznych instrumentów szwedzkiej aktywnej polityki rynku pracy niektóre podejścia były nie tylko nieskuteczne, ale czasem wręcz „kontrproduktywne”, zniechęcając bezrobotnych do podejmowania pracy (jeśli mieli alternatywę w formie dobrze płatnego przebywania na bezrobociu z licznymi darmowymi szkoleniami), jakkolwiek badania z lat 90. pokazują, że przynajmniej doradztwo zawodowe i pośrednictwo pracy były prowadzone

¹⁹ S. Häusermann, B. Palier, *The politics of employment-friendly welfare reforms in post-industrial economies*, „Socio-Economic Review” 2008, no 6(3).

²⁰ B. Swedenborg, wyd. cyt., s. 35.

²¹ Szczegółowe dane statystyczne szwedzkiego rynku pracy (maj 2012): http://www.scb.se/Pages/Product___23276.aspx (12.07.12).

prawidłowo i bezpośrednio wpływały na zatrudnienie²². Wielu liberalnie nastawionych ekonomistów uważa, że neoliberalne reformy na rynku pracy przyniosłyby obniżenie szwedzkiego bezrobocia. Z drugiej jednak strony, niektórzy ekonomiści twierdzą, iż skuteczność neoliberalnych reform jest mitem, gdyż rynek pracy cechuje wysoka segmentacja i zróżnicowanie, toteż zmiany w jednym segmencie lub sektorze nie muszą oddziaływać ani na pozostałe, ani na stopę bezrobocia, tudzież globalną wielkość płacy minimalnej, więc jest demagogią mówienie o reformie „rynku pracy” jako całości²³.

W ramach gospodarki szwedzkiej nordycki system *flexicurity* (od angielskich *flexible* – elastyczność i *security* – bezpieczeństwo) wyraża się w formie uproszczonych, bezkonfliktowych form zatrudniania i zwalniania pracowników, a także solidnym zabezpieczeniem socjalnym i ścisłą opieką państwa nad bezrobotnymi, co w efekcie daje poczucie swobody i bezpieczeństwa ze strony zarówno pracodawców, jak i pracowników. Jest to zdaniem autora niniejszej pracy jednak nierozłączne z płaskimi płacami i zrównoważoną sytuacją majątkową pracowników. Unikatość systemu *flexicurity* polega na tym, iż w teorii, przed wprowadzeniem instytucji tego systemu w Danii i Holandii, elastyczny rynek pracy i zabezpieczenie zatrudnienia wzajemnie się wykluczały²⁴, toteż duński eksperyment został przyjęty entuzjastycznie i zaadaptowany we wszystkich systemach gospodarczych nordyckiego modelu państwa dobrobytu. W krajach liberalnych brak tego zrównoważenia i uniwersalnej atmosfery równości prowadzi do powstania przedsiębiorstw, w których płace są bardzo niskie lub bardzo wysokie. W pierwszym przypadku powoduje to frustrację pracowników i świadomy wybór bezrobocia (niewiele mniejsze świadczenia za pracę, w którą wkłada się dużo mniejszy wysiłek), w drugim zaś – znaczny spadek stopy życiowej tracących pracę pracowników wysoce opłacanych. Ze względu na umiarkowane wysokości najwyższych płac oraz wysokie świadczenia socjalne w Szwecji obie grupy są umiarkowanie zróżnicowane pod względem poziomu życia w obu stanach na rynku pracy: zatrudnienia i bezrobocia. Oczywiście w tej sytuacji podnoszone jest świadome bezrobocie osób, które wybiorą wysoki zasiłek, zamiast ciężkiej pracy. Niemniej jednak wiadomo, że pomimo iż grupa taka istnieje, w Szwecji jest ona zdecydowaną mniejszością, co wynika z etosu i społecznej wartości pracy. Oczywiście istnieją mechanizmy instytucjonalne, które ograniczają bezkarne pobieranie świadczeń przez „klasę próżniaczą” i zostaną omówione poniżej.

Wszystkich rozpatrujących problematykę szwedzkiej gospodarki narodowej, szczególnie badaczy anglosaskich, mających zupełnie inne preferencje i tradycje w tym względzie, zaskakuje egalitaryzm dochodów. Abstrahując tu od kulturowych przejawów tego stanu rzeczy, warto przyjrzeć się technicznemu aspektowi wytworze-

²² J. Vartiainen, *Understanding Swedish social democracy: victims of success?*, „Oxford Journal of Economic Policy” 1998, no 14.

²³ M. Panic, *Does Europe need neoliberal reform?*, „Cambridge Journal of Economics” 2007, no 31.

²⁴ B. Burchell, *Flexicurity as a moderator of the relationship between job insecurity and psychological well-being*, „Cambridge Journal of Regions, Economy and Society” 2009, no 2(3).

nia tej sytuacji i mechanizmom, jakie rząd szwedzki stosuje w gospodarce do wyrównywania poziomów dochodów, co nie ma przecież nic wspólnego z równością czy jednorodnością szwedzkich pracowników (pod względem zarówno sektora, jak i stanowiska – bywają sytuacje, kiedy menedżer wysokiego szczebla w korporacji zarabia realnie niewiele więcej niż wykwalifikowany pracownik przemysłowy albo gospodarz rolny). Elementy szwedzkiego mechanizmu spłaszczenia płac są następujące²⁵: połączenie funkcjonowania rządowych instytucji ustalających wysokość płac z instrumentami aktywnej polityki rynku pracy, spłaszczony system wyrównujący rozkład przepracowanych godzin, podatki o charakterze wyrównującym oraz liczne świadczenia socjalne o charakterze uzupełniającym podstawowe dochody ludności (tym wyższe, im niższe podstawowe dochody pracowników). Szczególnie ten ostatni element i jego degresywny charakter są istotne, ponieważ kiedy w ostatniej ćwierci XX wieku nastąpiło wyraźne zróżnicowanie pensji pracowników, zróżnicowany poziom świadczeń umożliwił odgórne spłaszczanie wielkości dochodu rozporządzalnego obywateli. Wyraźnie widać więc troskę rządu szwedzkiego o utrzymywanie równości w społeczeństwie (w formie niskich dysproporcji dochodowych) oraz solidarności w utrzymywaniu osób gorzej zarabiających dzięki transferom finansowanym przez obywateli o wyższych zarobkach. Liczne świadczenia socjalne, pomimo ich względnie uniwersalnego charakteru, są uzależnione od poprzedniej pracy. Wysokość świadczeń zależy od wcześniejszych dochodów, a takie udogodnienia, jak chociażby dotowanie opieki nad dziećmi, przysługują (co wydaje się rozsądne) obywatelom pracującym. W Szwecji sporą grupą beneficjentów systemu opieki są imigranci. Warto podkreślić, iż badania pokazują, że imigranci zarobkowi, którzy są dzięki swojej pracy współtwórcami dobrobytu, nie są dla systemu opieki społecznej większym obciążeniem niż rodowici obywatele, są jednocześnie bardziej mobilni i aktywni na rynku pracy niż imigranci polityczni, występujący o azyl, którzy często są zupełnie uzależnieni od opieki społecznej, wpadając w niemożność wyjścia ze statusu osoby bezrobotnej²⁶.

Szwedzki sektor publiczny jest ponadto mocno chroniony przed ewentualną konkurencją, która mogłaby świadczyć usługi na wysokim poziomie, ale ich odpłatność godziłaby w zasady modelu dobrobytu. Wiąże się to oczywiście z wielokrotnie podnoszoną krytyką modelu dobrobytu, prognozami jego schyłku czy upadku, chociaż zdaniem autora pracy likwidacja modelu dobrobytu w Szwecji jest właściwie niemożliwa za względu na jego uwarunkowania społeczne i kulturowe. Szwedzi są swego rodzaju „narodem dobrobytu”, w którym równość i opiekuńczość są podstawowymi determinantami polityki gospodarczej. Żeby jednak uniknąć wrażenia o przesadnej wysokości obciążeń fiskalnych, jakie budżet szwedzki ponosi kosztem utrzymywania modelu dobrobytu, tab. 2 prezentuje porównanie wydatków na opie-

²⁵ B. Swedenborg, wyd. cyt., s. 38.

²⁶ A. Barret, Y. McCarthy, *Immigrants and welfare programmes: exploring the interactions between immigrant characteristics, immigrant welfare dependence, and welfare policy*, „Oxford review of Economic Policy” 2008, no 24.

Tabela 2. Wydatki na cele socjalne

Kraj/grupa krajów	Wydatki na cele socjalne/liczba obywateli (w euro – ceny z 2000-2009)
UE-27	6,934.96
Strefa euro (17)	8,167.81
Niemcy	9,096.91
Francja	9,675.83
Wielka Brytania	7,390.013410 (model liberalny)
Szwecja	10,063.01

Źródło: opracowanie własne na podstawie: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=spr_exp_sum&lang=en (12.07.12).

kę socjalną Szwecji, Niemiec, Francji, Wielkiej Brytanii oraz średniej dla UE i strefy euro. Tabela 2, podobnie jak tab. 1, zawiera dane za rok 2009 w celu uniknięcia ewentualnych zaniżeń wywołanych cięciami budżetowymi po kryzysie finansowym. Dane pokazują, iż średnie wielkości wiele od siebie nie odbiegają, co jest przeciwwagą wobec twierdzeń o nadmiernych obciążeniach wydatkami socjalnymi budżetu.

4. Podsumowanie i wnioski końcowe

Obecnie w Szwecji rządzi centroprawicowa koalicja, która sprawuje władzę już drugą kadencję, od czasu kiedy w wyborach z roku 2006 odsunęła od władzy (po 66 latach rządów !) szwedzką partię socjaldemokratyczną²⁷. Można by sądzić, iż wprowadzi ona liberalne reformy i znacznie ograniczy zakres państwa dobrobytu, w rzeczywistości jednak reformy ograniczają się do większej dyscypliny fiskalnej, która pozwoliła na znaczne ograniczenie długu publicznego, natomiast wydatki publiczne są wciąż na poziomie powyżej 50% PKB (czasem identyfikowanym jako jeden z wyznaczników nordyckiego modelu państwa dobrobytu), toteż ich spadek jest nieznaczny, skoro w momencie dojścia centroprawicy do władzy wynosiły 54,1% PKB²⁸ (nominalnie wydatki z roku na rok systematycznie rosną, ale oczywiście należy je porównać z poziomem inflacji i wzrostem gospodarczym). Statystyki pokazują, iż procentowy spadek udziału wydatków państwa w PKB od roku 2006 jest znikomy²⁹. Ponieważ kolejne wybory odbędą się w roku 2014, a obecna koalicja ma na swoim koncie nie tylko szybkie wyjście z kryzysu i zacieśnienie dyscypliny bud-

²⁷ Więcej o konsekwencjach odsunięcia od władzy partii socjaldemokratycznej w: S. Czech, *Szwedzka scena polityczna wobec przemian społeczno-gospodarczych w kraju na początku XXI wieku*, [w:] *Ekonomia*, tom 1, J. Sokołowski, G. Węgrzyn (red.), Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Wrocław 2011.

²⁸ <http://www.skatteverket.se/download/18.616b78ca12d1247a4b2800025728/10411.pdf> (12.07.12).

²⁹ http://www.oecd-ilibrary.org/economics/country-statistical-profile-sweden_20752288-table-swe (12.07.12).

żetowej, ale także nieustającą poprawę podstawowych wskaźników, wiele wskazuje na to, iż będzie rządzić trzecią kadencję, z korzyścią dla państwa i bez straty dla modelu dobrobytu. Nie ma również realnych podstaw do oczekiwania odejścia od zasad solidarności i równości w prowadzeniu polityki społecznej, zarówno w aspekcie ubezpieczeń i rynku pracy, jak i w innych jej wymiarach. Oczywiście nie można stwierdzić stanu niezmiennej stabilności szwedzkiego modelu państwa dobrobytu, bo nie jest to oczywiście prawdą. Niemniej, argumenty o odejściu od modelu dobrobytu są mocno przesadzone. Naturalne jest, iż szwedzki model ekonomiczny wciąż ewoluje, poddając się zmianom uwarunkowań i oczekiwań społecznych³⁰. Z pewnością czeka go jeszcze wiele zmian, nie ma jednak przesłanek do stwierdzenia, iż przyszły model szwedzkiej polityki społecznej będzie oparty na innych kluczowych wartościach niż solidarność i równość społeczna. Sam model został stworzony dzięki szerokiej akceptacji społecznej, która od lat trzydziestych ubiegłego wieku pozwoliła na ambitny eksperyment socjotechniczny, którym jest szwedzki model opiekuńczy, a nie obaliły go ani malejące poparcie dla inżynierii społecznej, ani popularne w ostatniej dekadzie XX wieku twierdzenie o tym, iż część usług społecznych efektywniej będzie świadczył sektor prywatny³¹. Wielokrotnie powracają zarzuty o nieefektywności szwedzkiego modelu gospodarczego, o ogromnym obciążeniu finansowym i zagrożeniu dla stabilnego wzrostu gospodarki. Trudno jednak naprawdę mocno się nimi przejmować, skoro szwedzka gospodarka, pomimo bardzo wysokiego bezrobocia, ma dobre wyniki makroekonomiczne, należy również do państw, które najsprawniej poradziły sobie z globalnym kryzysem finansowym (co, uwzględniając otwartość szwedzkiej gospodarki, nie byłoby oczywiste).

Podsumowując powyższe rozważania o szwedzkim modelu państwa dobrobytu, autor podkreśla, iż można go określić jako konsekwentną realizację wartości i celów koncepcji typowych dla nordyckiego modelu dobrobytu, które można scharakteryzować następująco: solidarność, redystrybucja, podział korzyści, równowaga materialna społeczeństwa³², zwięźle określone przez autora jako równość i solidarność. Owe wartości zostały w pełni zaadaptowane przez szwedzką mentalność narodową³³ i są wynikiem ewolucyjnego rozwoju szwedzkiego modelu dobrobytu, czyniąc go nie tyle szwedzkim wyborem systemu ekonomicznego, ile naturalnie wdrożoną realizacją połączenia wartości kulturowych z uwarunkowaniami społecznymi i ekonomicznymi. Autor decyduje się na takie stwierdzenie, gdyż jego zdaniem podstawy szwedzkiego modelu dobrobytu mają silne uwarunkowania kulturowe, wynikłe

³⁰ Uwarunkowania ewolucji szwedzkiej polityki społecznej na przykładzie zmian, które nastąpiły w ostatniej dekadzie XX wieku, zawiera praca: J. Wiśniewski, *Ewolucja szwedzkiego i brytyjskiego modelu polityki społecznej w latach 1993-2003*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2005.

³¹ Y. Stryjan, F. Wijkstrom, *Cooperatives and nonprofit organizations in Swedish social welfare*, "Annals of Public and Cooperative Economics", March 1996, v. 67, iss. 1, s. 6-7.

³² B. Jordan, *The place of 'place' in theories of poverty: mobility, social capital and well-being*, "Cambridge Journal of Regions, Economy and Society", 2008, no 1(1).

³³ E. Lewandowski, wyd. cyt., s. 117-120.

z historii, ekonomii i charakteru narodowego Szwedów³⁴. Autor ocenia, iż ani zmiany na scenie politycznej, ani zawirowania gospodarcze w wymiarze lokalnym i globalnym nie doprowadzą do zarzucenia realizacji powyższych wartości na rzecz modelu liberalnego, gdyż solidarność i dążenie do równości to fundamenty modelu szwedzkiego.

Literatura

- Barret A., McCarthy Y., *Immigrants and welfare programmes: exploring the interactions between immigrant characteristics, immigrant welfare dependence, anwelfare policy*, "Oxford review of Economic Policy" 2008, no 24.
- Burchell B., *Flexicurity as a moderator of the relationship between job insecurity and psychological well-being*, "Cambridge Journal of Regions, Economy and Society" 2009, no 2(3).
- Czech S., *Państwo dobrobytu a proces globalizacji gospodarczej*, [w:] *Ekonomia*, J. Sokołowski, M. Sosnowski, A. Żabiński (red.), Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Wrocław 2010.
- Czech S., *Polityka gospodarcza jako sztuka wyboru. Wkład Ernsta Wigforssa w formowanie szwedzkiego modelu państwa dobrobytu*, [w:] *Dokonania współczesnej myśli ekonomicznej – znaczenie kategorii wyboru w teoriach ekonomicznych i praktyce gospodarczej*, U. Zagóra-Jonszta (red.), Akademia Ekonomiczna w Katowicach, Katowice 2010.
- Czech S., *Szwedzka scena polityczna wobec przemian społeczno-gospodarczych w kraju na początku XXI wieku*, [w:] *Ekonomia*, tom 1, J. Sokołowski red., G. Węgrzyn, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Wrocław 2011.
- Czech-Rogosz J., Czech S., *Wybrane modele gospodarki rynkowej*, [w:] *Systemy gospodarcze. Zagadnienia teoretyczne*, S. Swadźba (red.), Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice 2009.
- Gatti D., *Welfare states in hard times*, "Oxford Review of Economic Policy" 2006, no 22.
- Hampden-Turner Ch., Trompenaars A., *Siedem kultur kapitalizmu. USA, Japonia, Francja, Wielka Brytania, Szwecja, Holandia*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2006.
- Häusermann S., Palier B., *The politics of employment-friendly welfare reforms in post industrial economies*, "Socio-Economic Review" 2008, no 6(3).
- Jordan B., *The place of 'place' in theories of poverty: mobility, social capital and well-being*, "Cambridge Journal of Regions, Economy and Society" 2008, no 1(1).
- Lewandowski E., *Pejzaż etniczny Europy*, Warszawskie Wydawnictwo Literackie MUZA SA, Warszawa 2004.
- Marciniak S., *Współczesne systemy gospodarcze*, [w:] *Makro- i mikroekonomia. Podstawowe problemy*, S. Marciniak (red.), Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005.
- Navarro V., Schmitt J., Astudillo J., *Is globalistaion undermining the welfare state?*, "Cambridge Journal of Economics" 2004, no 31.
- Ostapski K., *Ewolucja szwedzkiego państwa dobrobytu w latach 1989-2009*, praca doktorska [maszynopis niepublikowany], Uniwersytet Ekonomiczny, Wrocław 2011.
- Panic M., *Does Europe need neoliberal reform?*, "Cambridge Journal of Economics" 2007, no 31.
- Prasad M., Deng Y., *Taxation and the worlds of welfare*, "Socio-Economic Review" 2009, no 7(3).
- Scarpa S., *The scalar dimension of welfare state development: the case of Swedish and Finnish social assistance systems*, "Cambridge Journal of Regions, Economy and Society" 2009, no 2(1).

³⁴ Ch. Hampden-Turner, A. Trompenaars, wyd. cyt., s. 249.

- Stryjan Y., Wijkstrom F., *Cooperatives and nonprofit organizations in Swedish social welfare*, "Annals of Public and Cooperative Economics", March 1996, v. 67, iss. 1, s. 6-7.
- Swedenborg, *Szwedzki model państwa opiekuńczego: wnioski z perspektywy amerykańsko-szwedzkiej*, [w:] *Wzrost gospodarczy czy bezpieczeństwo socjalne?*, W. Bienkowski, M.J. Radło (red.), Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2010.
- Vartiainen J., *Understanding Swedish social democracy: victims of success?*, "Oxford Journal of Economic Policy" 1998, no 14.
- Wiśniewski J., *Ewolucja szwedzkiego i brytyjskiego modelu polityki społecznej w latach 1993-2003*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2005.
- Żukowski M., *Reformy emerytalne w Europie*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2006.

Źródła internetowe

- http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=spr_exp_pens&lang=en (12.07.12).
- http://stockholm.trade.gov.pl/pl/rynek/article/detail,142,Szwedzki_system_podatkowy.html (12.07.12).
- <http://www.ifs.org.uk/wps/wp0201.pdf> (12.07.12).
- <http://www.issa.int/pdf/workshop/bruxelles06/2lundgren.pdf> (12.07.12).
- <http://www.norden.org/en/the-nordic-region/social-policy-and-welfare/> (12.07.12).
- http://www.scb.se/Pages/Product___23276.aspx (12.07.12).
- <http://www.skatteverket.se/download/18.616b78ca12d1247a4b2800025728/10411.pdf> (12.07.12).
- <http://www.sweden.se/eng/Home/Society/Equality/> (12.07.2012).

IDEA OF SOLIDARITY AND EQUALITY AS A BASE OF THE SWEDISH WELFARE STATE MODEL – ON THE EXAMPLE OF PENSION SYSTEM AND LABOR MARKET

Summary: The article presents key values of the Swedish welfare state model: solidarity and equality, on the example of social insurance, taxation and labor market policy. Swedish welfare state is also compared with other "welfare economies" in their fiscal burdens, just before the global financial crisis. The conclusion is that modern Swedish welfare state is a successful and stabile realization of most important aims and values of the *folkhemmet* conception, based on solidarity and social equality.

Keywords: welfare state, Sweden, labour market, pension system.